

Idea Euroopasta läpivalaisussa

Miettinen, Timo (2021). Eurooppa. Poliittisen yhteisön historia. Teos. 400 sivua.

NIMESTÄÄN HUOLIMATTA *Eurooppa – Poliittisen yhteisön historia* ei oikeastaan kerro poliittisen yhteisön eikä edes Euroopan historiaa. Enemminkin se kertoo Euroopan idean historiasta. Kirjassa kysytään, mistä ja miten ajatus Euroopasta poliittisena yhteisönä syntyi. Mitkä ovat ne palaset, joista tämä idea muodostuu? Miten eurooppalaisen poliittisen yhteisön piirissä toimivat perustelivat yhteisöä itselleen ja toisille?

Abstraktista luonteestaan huolimatta kirjaa on vaikea laskea käsistään. Akatemiaturkija Timo Miettinen välttää filosofisen jargonin mallikkaasti, ja näin nykyisten eurooppalaisten ajatusmallien juuret tulevat kaikille näkyville. Kirjaa kuvittavat maalaukset ja niiden huolellinen käsittely tekstissä auttavat lukijaa hahmottamaan keskeisiä ajattelu- ja kuvittelutapojen muutoksia.

Miettinen tietää, mistä kirjoittaa ja kirjoittaa hyvin. Hän tarjoaa laajan historiallisen esseen, kootun näkemyksen. Se on muodostanut Euroopan ideaa ja eurooppalaista politiikkaa tutkivan filosofin ja Helsingin yliopiston Eurooppa-tutkimuksen huippuyksikön johtajan työssä.

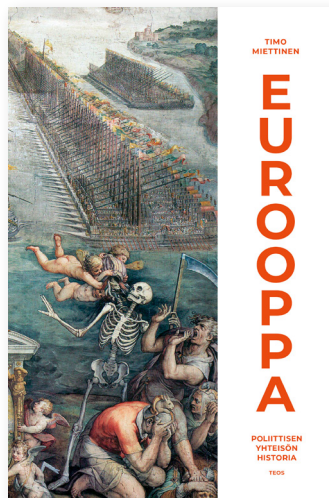
EUROOPAN IDEAN RUNKO

Miettinen tarkastelee ajanjaksoa klassisen ajan Ateenasta Euroo-

pan hiili- ja teräsunionin (EHTY) perustamiseen vuonna 1952. Siitä alkoi Euroopan yhdentyminen. Kirjassa on kymmenen lukua, jotka ulottuvat antiikista maailmansotien väliseen aikaan ja sen vaikutukseen. Minua erityisesti puhutteli jälkimmäinen puolisko, joka käsittelee ajanjaksoa renessanssista kahdennelle kymmenelle vuosisadalle. Se tuntui olevan kirjoittajalla vahvimmin sormenpäissä.

Ajallisen narratiivin rinnalla kulkevat olennaiset teemat ja ideajuonteet, joista Euroopan kokonaisidean runko muotoutuu. Miettinen puhuu niistä perustelujen tavoista ja poliittisen kuvittelun muodoista, jotka mahdollistavat nykyisen eurooppalaisen poliittisen yhteisön.

”Tämän kirjan näkökulmasta Eurooppa on paremmin ymmärrettävissä ongelmaksi, jonka ytimessä on ollut kysymys poliittisen ja sosiaalisen järjestyksen tuottamisesta monikulttuurisen ja monietnisen maanosan sisällä”, Miettinen kirjoittaa (s. 34). Kyse on muistamisesta, historiasta, mutta myös siitä, mitä ei muisteta ja mitä aktiivisesti unohdetaan. Ja siitä, miten näitä paitsi katsotaan niin myös suodattetaan aikamme ongelmien läpi. Siksi teos ei ole historiaa perinteisessä mielessä vaan enemmän filosofinen, suorastaan genealoginen tutkielma fi-

losofi Michel Foucaultin (1926–1984) tarkoittamalla tavalla.

UNIVERSALISMIN IDEA

Miettisen tarkastelemat käsitteelliset keskustelut koskevat muun muassa sodan ja rauhan problematiikkaa, tapoja ymmärtää taloutta ja vapautta sekä suuria 1800-luvulla syntyneitä poliittisia ideologioita, kuten sosialismia ja liberalismia. Hän käsittelee lisäksi oikeudenmukaisuuden kehittymistä kahden ja puolen vuosituhannen aikana.

Ennen muuta Miettinen pohdii Euroopan ideaan syvälle juurtunutta universalismia. Sen mukaan keskeisten periaatteiden tulisi koskea niin kaikkia eurooppalaisia kuin kaikkia valtioita ja ihmisiä.

Kirjoittaja pohtii pitkällisesti historian ideaa: miten ajatus historiasta muodostui eurooppalaista yhteisöä ohjaavaksi periaatteeksi? Euroopan unioni nähdäänkin nykyään 1900-alku-

UKRAINAN SODAN MYÖTÄ EU NÄYTTÄYTYY JÄLLEEN RAUHANPROJEKTINA.

puolen historian jatkeena, vastuksena miljoonille sodissa ja keskitysleireillä kuolleille. Ja lupauksena, ettei ikinä uudelleen.

EUROOPAN KIPUKOHDAT

Euroopan idea oli kriisien ja katastrofien muokkaama pitkälti jo ennen 1900-lukua. Miettinen ei pelkää Euroopan kipukohtia vaan sivuaa kirjassa monin kohdin eurooppalaista epäoikeudenmukaisuutta, harvainvaltaa, siirtomaasortoa ja orjuutta, teollistumisen luomaa kurjuutta ja ennen muuta sotaa. Kirja pysyy silti vahvasti ajattelijoiden ja ideoiden tasolla kipukohtien esiintyessä taustalla.

Kirjan heikkous on se, että kirjoittaja ei juuri käsittele kysymystä Venäjästä osana Eurooppaa. Henkilöhakemistosta puuttuvat Pietari ja Katariina Suuri sekä monet Itä-Euroopan ja varsinkin Venäjän intellektuellit, jotka osallistuivat Euroopan pohdintaan niin Venäjällä kuin maanpaossa läntisessä Euroopassa. Venäjän Eurooppa-suhde on monin tavoin ollut Suomen ja monien muiden eurooppalaisten valtioiden, kuten

Ukrainan, kohtalonkysymys. Teos olisi tosin varmasti tuplannut pituutensa, jos nämä pohdinnat olisivat mukana.

Venäjän näkökulmasta käydyn Eurooppa-keskustelun historia ansaitseekin oman teoksensa. Miettisen kirja lunastaa sen, mikä lupaa: yrityksen avata Euroopan ongelmaa, moniäänisyyden ja moninaisuuden kanssa elämisen kysymystä, ja sen historiaa poliittisen yhteisön, Euroopan unionin, nykyisyyden näkökulmasta.

EUROOPPA SODAN JÄLKEEN

Luin kirjan ennen kuin Venäjä aloitti hyökkäyssotansa Ukrainaan. Käsitykseni Euroopasta ja sen tehtävästä muuttui muutamassa viikossa. Kuvittelin Euroopan unionin roolin olevan enemmän hidasta yhdentymistä: kaksi askelta eteen ja yksi taakse tietä kohden eurooppalaista ihmistä ja federaatiota. Peltö olisi ollut kivinen ja juurakkoinen, mutta ajan myötä kynnettävissä. Nyt EU näyttää jätkeksi jälleen rauhanprojektina ja autoritarismin ja totalitarismin yhtenäisenä vastavoimana.

Uusi perspektiivi tekee teoksesta entistä arvokkaamman. Se voi auttaa meitä löytämään niitä kuvittelun ja keskustelun tapoja, joilla sodan jälkeen käymme rakentamaan Eurooppaa uudelleen.

Uskon kirjan hyödyttävän koulu-, valistus- ja sivistyshistorian parissa työskenteleviä. Se asemoi monia keskeisiä keskusteluja yhteen ja avaa uusia näkökulmia. Koulujen, yliopisto- ja vapaan sivistystyön opettajille teos tarjoaa ymmärrystä eurooppalaisista arvoista, jotka ovat sivistystehtävän taustalla. Suosittelem teosta myös historian ystäville – kokonaisvaltaista kuvaa kaipaavan kannattaa tosin lukea rinnalla perinteisempää historiasta.

SEVERI HÄMÄRI

FM, tohtorikoulutettava
(käytännöllinen filosofia)
Helsingin yliopisto

puheenjohtaja ja puhetaidon
opettaja
Kriittinen korkeakoulu

 <https://orcid.org/0000-0003-3969-1403>